

сфері. На сучасному етапі ринкових трансформацій все зростаючого значення набувають грошово-кредитні методи регулювання економіки. За таких умов цілі грошово-кредитного регулювання повинні додатково включати орієнтири трансформації монетарної сфери.

Адаптація і використання досягнень сучасної економічної теорії і практичних методів реалізації грошово-кредитної політики є актуальним і важливим завданням сучасного стану ринкових перетворень в Україні.

Література

1. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика. – К.: Основи, 1998. – 210 с.
2. Долан Э. Дж., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. – М., 1992. – 442 с.
3. Макконнелл К.Р., Брю С. Экономикс: принципы проблемы и политика. – М., 1992. Т. 1. – 398 с.
4. Мишківн Ф.С. Економіка грошей, банківської справи та фінансових ринків. – К.: Основи, 1998. – 960 с.
5. Словарь современной экономической лексики/ Под общ. ред. Д.У. Пирса. – М.: Инфра-М, 1997. – 606 с.

УДК: 336.76:338.2

А.В. Лелик – Львівська КА

МОТИВИ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ГРОШІ В СУЧАСНИХ ЗМІШАНИХ ЕКОНОМІКАХ

Розкрито проблему формування попиту на гроші в сучасних змішаних економіках у контексті функціонування грошового ринку, а також виявлені його особливості в зв'язку з реальними процесами в економіці.

A.V. Lelyk – Commercial Academy of Lviv

The Motives of the Money Demand Forming in Modern Mixed Economies

In the article the problem of the money demand forming in modern mixed economies in the context of the money-market functioning is investigated. As regards its relation to realistic economic processes, the peculiarities of the money-market are discovered.

У сучасній монетарній теорії проблема попиту на гроші вийшла на одне з чільних місць у зв'язку зі запровадженням у практику країн зі змішаними економіками монетаристських методів регулювання економіки. Попит на гроші значною мірою визначає стан функціонування грошового ринку і стабільність економічних систем.

Взаємодія попиту та пропозиції грошового ринку зумовлюється особливостями економічних систем. Сучасні розвинуті економіки функціонують як змішані економічні системи, де паралельно існують сектори з державним регулюванням та сектори, в яких використовуються можливості ринкової конкуренції.

Дослідження змішаних або реальних економічних систем показало, що в них відбувається постійно посилення тенденцій переростання монополій під впливом держави в недосконалу конкурентну економічну систему. Залежно від співвідношення рівнів концентрованості і конкурентності в ре-

льних або змішаних монополістичних економічних системах Г.І. Башнянин виділяє конкурентно-концентровані, концентровано-конкурентні та гіперконцентровані змішані монополістичні економічні системи [1].

Для визначення мотивів та факторів формування попиту на гроші у змішаних економічних системах необхідно зазначити, що на сьогодні відсутня однастайність поглядів у монетарній теорії. Складність проблеми попиту у змішаних економічних системах змушує сучасних західних економістів відмовитись від концептуальної одномірності. Багато авторів відмічають, що серед економістів-практиків поширена думка, що є достатньо теоретичних концепцій, проте недостатньо доказів правильності будь-якої теорії. Деякі економісти вважають, що, можливо, справжньою проблемою теорії грошей є припущення, що лише одна теорія є вірною. Можливо, відмічають ці економісти, що в реальній економіці, яка складається з багатьох ринків та галузей, підходить не одна теорія. У такій багатосекторній моделі економіки можуть бути вірними ряд теорій, і кожна з них може застосовуватись до якого-небудь сектора [6].

Існування у змішаній економіці секторів, які функціонують в ринковому економічному середовищі, не дає підстави для використання лише ринкових методів регулювання. Державне регулювання змішаних економік дає змогу поєднувати різносекторні фактори інтересів господарської діяльності з високим рівнем соціального захисту. Ми приєднуємося до думки, що змішана економіка базується на державних і ринкових механізмах регулювання, до якої найбільш придатні кейсіанські методи регулювання.

Поряд з тим, монетаризм у багатьох випадках лише декларується центральними банками при проведенні монетарної політики. Реалізація реальної монетарної політики вимагає застосування різноманітних важелів та інструментів впливу на різних рівнях економіки. Для змішаної економіки характерним є державний контроль над грошовими потоками та кредитами. Розходження між різними модифікаціями змішаних систем полягає у співвідношенні між державним регулюванням і тим простором, який лишається для стихійних ринкових сил. Г.І. Башнянин при аналізі характеру грошових систем поділяє їх на консервативні та ліберальні. Грошові системи за своїм характером визначаються як консервативні, коли держава полегшує можливість відкриття грошових рахунків грошово-кредитними установами. В умовах незначної інфляції та зростання обсягів виробництва проводиться політика дерегуляції грошової системи, що призводить до лібералізації національної монетарної системи [1]. Характерним для грошового ринку змішаних економічних систем є те, що при проведенні монетарної політики вважається визнаною залежність між грошовим ринком та станом функціонування реальної економіки. Заперечення принципу класичної дихтомії є визначальним для розробки методів монетарного впливу на функціонування змішаних економічних систем.

Серед широкого діапазону поглядів щодо попиту на гроші, переважаючим є визначення його як кількості ліквідних активів, які люди бажають тримати у себе у даний момент часу і які залежать від рівня доходів, отрима-

них ними у даний момент, та альтернативних витрат від володіння ними, прямо зв'язаних з процентною ставкою [3].

При визначенні попиту на гроші важливим є розмежування запасу і потоку. Ліквідні активи являють собою їх "запас" на деяку дату на протизагу від їх "поток", який розглядається як певний період часу. А. Гальчинський пов'язує поняття "поток" з попитом. На грошовий дохід, відповідно, "запас" визначається як попит на гроші або запас грошей і залежить від грошового доходу. Тому можливо шляхом перерозподілу доходу впливати на запас, який є суттю попиту на гроші [2].

У монетарній теорії сучасних грошових ринків попит на гроші набуває пріоритетного значення. Визначення природи попиту на гроші стало в останні роки центральним питанням сучасної макроекономіки, в основному, завдяки розвитку монетаризму. Для змішаних економічних систем властиве поєднання двох основних підходів кейнсіанства та сучасної кількісної теорії на природу грошового попиту. Значний вплив на дослідження функціонування грошового ринку мають теоретичні розробки їх попередників: у кількісній теорії грошей І. Фішера та у кембриджському варіанті кількісної теорії грошей та ін.

І. Фішер сформулював завершену теоретичну концепцію, яку в багатьох випадках називають теорією попиту на гроші [7]. У концепції були виділені функції грошей, які впливають на мотиви грошового попиту, їх активну та пасивну роль. Здатність грошей виконувати функцію накопичення або тезаврацію пов'язана з **пасивною роллю грошей**. Активна роль грошей визначається їх властивістю виконувати функцію обігу. У змішаних економіках із розвинутими банківськими системами процес тезаврування забезпечує зростання їх пасивів, що дає змогу комерційним банкам збільшити кредити. Тому до процесу тезаврування потрібно підходити диференційовано – у змішаних економіках перехідного типу збільшення нагромадження в багатьох випадках призводить до зростання попиту на іноземні валюти та золото, що обмежує кредитні можливості банків.

Проте розмежування між активною та пасивною грошовою масою є досить умовним, оскільки для здійснення певних видів трансакційних операцій потрібно попередньо накопичити певну величину грошової маси. Поділ грошової маси на функціональні компоненти є необхідним елементом сучасного монетарного аналізу.

Активна складова попиту на гроші пов'язана з протилежно спрямованими потоками товарів і послуг, а також потоком грошей, які повинні забезпечити господарську діяльність. Попит на гроші пов'язаний з необхідністю збалансувати складові економічні системи. Зміна попиту на грошовому ринку є ознакою зміни обсягів виробництва та інфляції. Активна функція грошей характеризує кількість господарських угод та рівень цін на ресурси. В економічній теорії значні традиції в аналізі ролі грошей для досягнення рівноваги економічних систем поряд з Дж. М. Кейнсом належать неокласикам Л. Вальрасу, В. Парето, монетаристам М. Фрідману, Г. Мюрдалю.

Мотиви попиту на гроші пов'язані з спонукальними причинами дій і вчинків людей. Мотиви попиту на гроші визначаються причинами, які спону-

кають людей щодо споживання і заощадження доходу та його інвестування. У змішаних економіках, крім готівкових грошей існує розвинута структура фінансових активів, які становлять задовольняти певні мотиви попиту на гроші, серед яких найбільшу частину складають банківські акцепти, депозитні сертифікати, казначейські векселя та комерційні папери. Певний мотив попиту на гроші можуть задовольняти різні фінансові активи, структура яких у змішаних економіках постійно розвивається, що дає змогу використовувати тимчасово вільні грошові кошти. На рис. 1 зображена структура мотивів попиту на гроші у змішаній економіці.

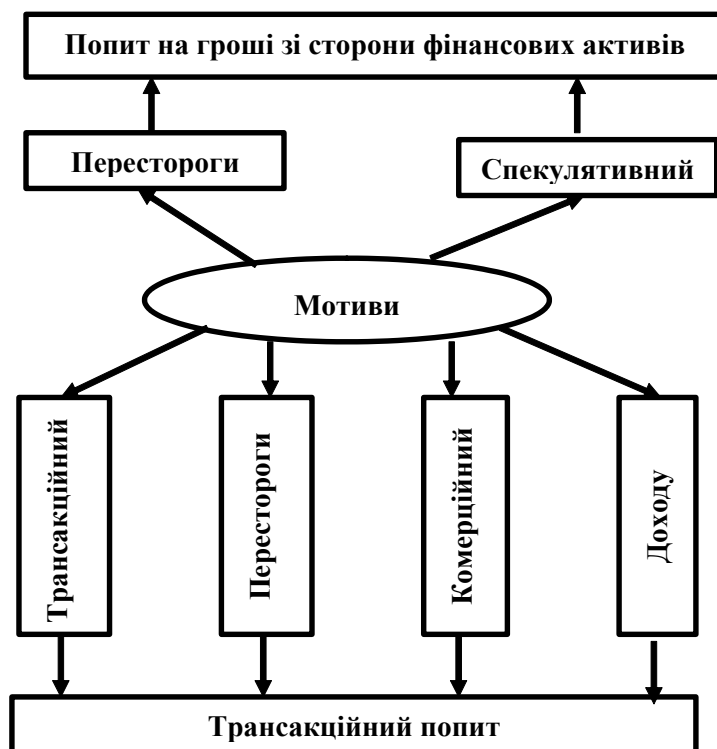

Рис. 1. Структура мотивів попиту на гроші

Активна роль попиту на гроші пов'язана з функцією обігу, коли гроші забезпечують вкладання трансакційних угод.

Трансакційний мотив попиту на гроші пов'язаний з потребами у платіжних засобах для укладання угод. В історичній ретроспективі трансакційний мотив попиту на гроші був виділений вперше. І. Фішер та А. Маршалл вважали, що весь попит на гроші пов'язаний лише з трансакційним мотивом. Проте для Дж. Кейнса подібне визначення трансакційного мотиву було вузьким. Для поглибленого монетарного аналізу був виділений комерційний мотив та мотив, пов'язаний з доходом [4].

Комерційний мотив пов'язаний з необхідністю оплачувати поточні витрати до отримання виручки від продажу продукції. Існування часового розриву між закупівлею та реалізацією товарів потребує додаткової кількості готівки.

Мотив доходу пов'язаний зі швидкістю обертання грошей і показує необхідність готівки для зрівноваження часового незбігу між отриманням доходу та необхідністю здійснювати платежі. У змішаних економічних системах технологічні процеси постійно ускладнюються і у процесі виробництва ринки збуту та виробництво продукції постійно віддаляються. Глобалізація світової

економіки пов'язана зі зростанням часового інтервалу між виробництвом та отриманням доходу виробником. Тому мотиви доходу та комерційні мотиви, які були виділені Дж. Кейнсом, набувають у сучасних умовах нового змісту.

Мотив перестороги пов'язаний з бажанням мати гроші для непередбачених витрат і постійно присутній при розподілі доходів. Дж. Кейнс запропонував застосовувати мотив перестороги як один із визначальних, що формують грошовий попит. Мотив перестороги переважно розглядається залежно від доходу. Непередбачені витрати залежать від обсягів економічної діяльності.

Фредерік С. Мишкін підкреслює, що якби Дж. Кейнс закінчив свою теорію трансакційним і застережним мотивом, то дохід залишався би єдиним визначником попиту на гроші і Дж. Кейнс нічого би не додав до своїх попередників [5].

Спекулятивний мотив запропонував використовувати Дж. Кейнс, що дало змогу йому розробити концепцію попиту на гроші. Дж. Кейнс звернув увагу на мотив попиту на гроші, пов'язаний з їх здатністю виконувати роль фінансового активу, обсяг якого постійно змінюється під дією економічної кон'юнктури. Спекулятивний попит на гроші визначає різниця між очікуваною і фактичною нормою процента. Для реалізації спекулятивного попиту на гроші застосовуються грошові інструменти зі змінними процентними ставками. Шляхом відкриття різноманітних рахунків у банківсько-фінансових закладах здійснюються інвестиції в інструменти грошового ринку. Для операцій на грошовому ринку використовується інформація з поточним значенням процентних ставок інструментів грошового ринку. Запропонована Дж. Кейнсом модель спекулятивного попиту на гроші включала у портфель інвестора лише облігації на гроші.

У сучасних змішаних економіках спекулятивний попит на гроші розвинули Нобелівські лауреати Д. Тобін, Г. Марковіц, У. Шарп та інші. Портфельний підхід у реалізації спекулятивного мотиву та мотиву перестороги набув пріоритетного значення у процесах інвестування. Деякі інструменти грошового ринку використовуються фінансовими посередниками, інші мають право використовуватися тільки визначеними законом юридичними особами. Структура інструментів грошового ринку у сучасних змішаних економіках є дуже різноманітною і постійно розвивається під впливом грошово-кредитних систем США та Європейського Союзу.

Для реалізації спекулятивного попиту на гроші застосовуються грошові інструменти зі змішаними процентними ставками. Шляхом відкриття різноманітних рахунків у банківсько-фінансових закладах здійснюються інвестиції в інструменти грошового ринку. Для операцій на грошовому ринку використовується інформація з поточним значенням процентних ставок інструментів грошового ринку.

У монетарній теорії мотивація попиту на гроші розглядається через призму макроекономічних агрегатів, що дозволяє моделювати їх взаємодію при формуванні і розподілі доходу. У багатьох випадках спекулятивний мотив досить складно розмежувати з мотивом перестороги, оскільки він також реалізується шляхом інвестицій у фінансові активи. Спекулятивний попит на гроші визначає різниця між очікуваною і фактичною нормою процента.

Таким чином, мотиви формування попиту на гроші у сучасних змішаних економіках значною мірою визначають стабільність економічних систем. Мотивація попиту на гроші є справою монетарних методів регулювання стабільності економіки. На сучасному етапі реформування економіки України фактор мотивації попиту на гроші повинен бути врахований при побудові системи проведення грошово-кредитної політики.

Література

1. Башнянин Г.І., Копич І.М., Шевчик Б.М. Економічні системи: проблеми структуризації і типологізації. – Львів: Коопосвіта, 1999. – 220 с.
2. Гальчинський А. Теорія грошей. – К.: Основи, 198. – 416 с.
3. Долан Э. Дж., Домненко Б. Экономикс. – М.: Лазурь, 1994.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. В кн.: Антология экономической классики. – М.: Эконов, 1993. Т. 2. – С. 137-434.
5. Мишкін. Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 962 с.
6. Миллер Р.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело. – М.: Инфра-М, 2000. – 824 с.
7. Фишер Н. Покупательная сила денег. В кн.: Деньги / Под ред. А. Чухно. – К.: Украина, 1997. – С. 258-296.

УДК 332.142:520.33

Асист. О.В. Максимець – УкрДЛТУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ ЛІСОПРОДУКЦІЄЮ

Розглянуто передумови виникнення та формування торговельних концепцій досягнення збалансованого розвитку. Представлено існуючі види торгівлі, які враховують екологічні, економічні та соціальні аспекти та подано власні тлумачення понять. Виділено перспективи та наслідки ведення збалансованої торгівлі щодо лісопродукції.

Assist. O. Maksymets – USUFWT

Theoretical principles of environmental factors in forest products international trade

The author examines preconditions for generation of trade concepts for sustainable development. Existing trade patterns considering environmental, economic and social aspects are presented. The author also presents personal definitions of some trade patterns. Prospects and effects of sustainable trade for forest products' trade are worked out.

Вступ

За останні десятиліття у світовій практиці відбулись суттєві якісні зміни у підходах до вирішення екологічних проблем, пов'язаних з процесами виробництва та споживання, що виявилось у так званих "торговельних" концепціях досягнення збалансованого розвитку. Підґрунтям для таких концепцій можна вважати дискусії щодо взаємовпливу торгівлі та навколишнього середовища, оскільки між процесом виробництва і процесом споживання стоїть торгівля, яка і визначає напрямки розвитку обох процесів.

Цей напрямок досягнення збалансованого розвитку почав всебічно досліджуватись досить пізно – з другої половини 90-х років минулого століття.